

ספרות עברית וכללית

לבתי ספר דתיים עצמאיים

הוראות

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה חמישה פרקים.

פרק ראשון – פיוט ושירת ימי הביניים	(12×2) – 24 נקודות
פרק שני – מחזה	(20×1) – 20 נקודות
פרק שלישי – שירה חדשה	(12×2) – 24 נקודות
פרק רביעי – פרוזה (סיפור חסידי, סיפור קצר)	(10×2) – 20 נקודות
פרק חמישי – נובלה וספרות מתורגמת	(12×1) – 12 נקודות
סך הכול	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – פיוט ושירת ימי הביניים (24 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 1–4: על שאלה 1 (חובה) ועל אחת מן השאלות 2–4 (לכל שאלה – 12 נקודות).

פיוט

ענו על שאלה 1 – חובה.

1. קראו את הפיוט, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

אַזְכֶּרָה אֱלֹקִים וְאַהֲמִיָּה / רבי אמיתי בן שפטיה

אַזְכֶּרָה אֱלֹקִים וְאַהֲמִיָּה
בְּרֹאֲתִי כָּל עִיר עַל תְּלָה בְּנוּיָה
וְעִיר הָאֱלֹקִים מְשַׁפֵּלֶת עַד שְׁאוֹל תַּחְתֶּיהָ -
וּבְכָל זֹאת אָנוּ לִי-הָ וְעֵינֵינוּ לִי-הָ!

מִדַּת הַרְחֵמִים עָלֵינוּ הַתְּגַלְגָּלִי,
וְלִפְנֵי קֶנֶף תַּחֲנֻתְנוּ הַפִּילִי,
וּבְעֵד עֲמֹךְ רַחֲמִים שְׁאֵלִי,
כִּי כָּל לֵבָב דָּוִי וְכָל רֹאשׁ לַחֲלִי!

תִּמְכָּתִי יִתְדֹתִי בְּשִׁלְשׁ-עֶשְׂרֵה תְּבוּת,
וּבְשִׁעְרֵי דְמַעוֹת - כִּי לֹא נִשְׁלָבוֹת;
לָכֵן שִׁפְכָתִי שִׁיחַ פָּנֵי בֹחֵן לְבוֹת -
בְּטוֹחַ אָנִי בְּאֵלָה וּבִזְכוּת שְׁלֹשֶׁת אָבוֹת!

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, שְׁמַע קוֹל בְּכִיּוֹת,
שְׁתַּשִּׁים דְּמַעוֹתֵינוּ בְּנֹאדָךְ לְהִיּוֹת,
וְתַצִּילֵנוּ מִכָּל גְּזֵרוֹת אַכְזָרִיוֹת,
כִּי לֹךְ לְבַד עֵינֵינוּ תְּלוּיוֹת!

א. בפיוט זה הפייטן מביע את ביטחונו באלוקים.

הסבירו והדגִּימו קביעה זו על פי שתיים מן המחרוזות בפיוט. (8 נקודות)

ב. בחרו בשניים מן האמצעים האומנותיים בפיוט, והסבירו את תרומתם לעיצוב הרעיון המרכזי בפיוט. (4 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 2-4.

שירת ימי הביניים

2. קראו את השיר, וענו על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

שאלוני שעפי התמהים / רבי שלמה אבן גבירול

שאלוני שעפי התמהים: / למי תרוץ כגלגלי גבהים?
לאל חיי תשוקת מאוי / ונפשי עם בשרי לו כמהים!
משושי גם מנת כוסי ועושי, / אשר עת אצפרה אותו – ואהים.
הינעם טוב לנשמתי עדי כי / תברך שם אדני האלהים?

א. כיצד בא לידי ביטוי הרצון של המשורר להתקרב לבורא בבתים 2-3 בשיר? הסבירו את התרומה של השאלה הרטורית (בית 1) בשיר לביטוי רצון זה. (6 נקודות)

ב. הסבירו את הקשר בין השיר ובין קריאת שמע. בססו את דבריכם על שתי דוגמאות מן השיר. (6 נקודות)

3. לפניכם שני שירים. קראו אותם, וענו על שני הסעיפים א-ב שאחריהם.

אשכים לבית השר / רבי אברהם אבן עזרא

אשכים לבית השר – / אומרים: כבד רכב!
אבוא לעת ערב – / אומרים: כבד שרכב!
או יעלה מרכב, / או יעלה משכב –
אזיה לאיש עני, / נולד בלי כוכב!

שחר אבקשך / רבי שלמה אבן גבירול

שחר אבקשך, צורי ומשוגבי, / אערך לפניך שחרי וגם ערבי.
לפני גדלתך אעמד ואבהל, / כי עינך תראה כל מחשבות לבי.
מה זה אשר יוכל הלב והלשון / לעשות, ומה כח רוחי בתוך קרבי?
הנה לך תיטב זמרת אנוש, על כן / אוֹדך בעוד תהיה נשמת אלוהי בי!

א. מהי מטרת ההשכמה בשיר "אשכים לבית השר", והאם הושגה המטרה?

הסבירו את ההבדלים בין מטרת ההשכמה ותוצאותיה בשיר "אשכים לבית השר" ובין מטרת ההשכמה ותוצאותיה בשיר "שחר אבקשך". (7 נקודות)

ב. בחרו באמצעי אומנותי אחד מכל אחד מן השירים "אשכים לבית השר" ו"שחר אבקשך" (סך הכול שני אמצעים – אחד מכל שיר), והסבירו את תרומתם לבניית משמעות השיר. (5 נקודות)

4. קראו את השיר, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

הבא מבול / רבי יהודה הלוי

הבא מבול ושם תבל חרבה? / ואין לראות פני ארץ חרבה,
ואין אדם ואין חיה ואין עוף – / הסף הכל ושכבו מעצבה?
ובראות הר ושוחה לי מנוחה, / וארץ הערבה לי ערבה.
ואשגח לכל עבר – ואין כל, / אבל מים ושמים ותבה,
וליתן בהתיחו מצולה, / ואחשב כי תהום יחשב לשיבה. 5
ולב הים יכחש באניה, / כאלו היא ביד הים גנבה!
וים יזעף – ונפשי תעלז, כי / אלי מקדש אלהיה קרבה.

- א. בשיר זה המשורר מבטא סבל ומצוקה הנגרמים לו בעקבות ההפלגה שלו בים.
פרשו את בית 2 ואת בית 5 בשיר, והסבירו כיצד כל אחד מבתי אלה מבטא את המצוקה והסבל של המשורר.
כיצד המשורר מתמודד עם המצוקה והסבל? הסבירו והדגימו את דבריכם. (8 נקודות)
- ב. בחרו באחד מן האמצעים האומנותיים האלה: תפארת הפתיחה, צימוד, שיבוץ (או ארמז), והסבירו את תרומתם לבניית משמעות השיר. (4 נקודות)

פרק שני – מחזה (20 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 5–6.

לישרים תהילה / רמח"ל

5. לפניכם דברי סכלות על אנשי שכל ודברי יושר על סכלות. קראו אותם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריהם.

סכלות: הן מֵאֲסָה נִפְשִׁי, וְכִשְׁקֹץ יַחַד

הַמָּה בְּעֵינַי כָּל יְדוֹנִים אֱלֹהִים

יִלְדֵי חֲצָרִי שְׁכָל

כִּי הֵם לְבָדָם הַמָּה

אָדָם בְּעֵינֵיהֶם, וְכִקְשׁ יִחְשְׁבוּ

אֶת כָּל שְׂאֵר מִיָּנֹנִי.

יושר: זאת בְּהַמּוֹלָתָהּ בַּחוּץ תִּרְיַע

עַל כָּל מְרוֹמֵי קִרְתָּהּ,

תִּדְרֹךְ בְּעֹז פָּנֶיהָ,

לֹא יִדְעָה יִרְאָהּ, לֹא תִכְרִי בִשְׁתִּי;

[...]

וְלִכְל בְּנֵי הַשָּׂכָל עַד מוֹת צוֹרֶרֶת.

[...]

בֵּין מְזֻרְקֵי שְׂכָר בָּהֶם תִּשְׁיַח.

א. הסבירו את התפקיד של הדמויות סכלות ושל הדמות יושר במחזה.

על פי קטעים אלה, כיצד מאופיינים אנשי שכל, וכיצד מאופיינת הדמות סכלות?

הסבירו את הרלוונטיות שלהם לחינוך.

(13 נקודות)

ב. בחרו מאחד מן הקטעים שלעיל באמצעי אומנותי אחד, והסבירו את תרומתו לבניית המשמעות של הקטע שבחרתם.

(7 נקודות)

6. בשאלה זו שני קטעים מרגעי השיא במחזה "לישרים תהילה". ענו על שני הסעיפים א–ב.

א. משפט: אָחָד לָךְ אֵין מְכָל אוֹתוֹת אֱלֹהִים,

קוֹמָה בָּרַח לָךְ! כִּי לֹא לָךְ יֵאָתֶה

הַבֵּת תִּהְיֶה זֹאת; אֵף לָךְ לֹא תִהְיֶה,

כִּי בֶן אֶמֶת אֵין אֶתָּה.

הציגו שלושה מן הסימנים שמסר אמת למשפט, והסבירו את משמעותם האלגורית. (9 נקודות)

ב. המון: מֶה תִּבְחָרָה הַיּוֹם: שְׂמִיחָה אוֹ אֲבֵל.

זָקֵן שִׁבְעַת קָלוֹן! עֲנֵי מֶה תַּעֲשֶׂה?

לָךְ נִבְלָלוּ עֲתָה מְשׁוֹשׁ וְכַעַשׁ,

אֶל קוֹל נְהִי תִקְשִׁיב אוֹ תִפֹּךְ וְנִבֵּל.

תארו את התהפוכות שקרו להמון עד לנקודת השיא במחזה, והסבירו על פי הקטע שלעיל מה הן תחושותיו של המון לאחר

גילוי התרמית. (11 נקודות)

פרק שלישי – שירה חדשה (24 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 7–9 (לכל שאלה – 12 נקודות).

7. קראו את השיר, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

עֲרָגָה / ה' תראל

בית 1 לא,

אֵין זוֹ

תְּרַגְלֵת הַחֶצֶר

הַמְנַקֶּרֶת בְּאַשְׁפָּה.

בית 2 מִבֵּט

הָעֲרָגָה

נִשְׁלָחָה,

לְאֵין סוֹף הַכָּחַל,

מוֹצָאוֹ –

בְּזֶן נְשָׁרִים.

א. מהי המשמעות של שם השיר, ומה מסמל ה"אֵין סוֹף הַכָּחַל" בשיר? הסבירו והדגימו את דבריכם. (8 נקודות)

ב. הדגימו שתיים מן הפסυχות (גלישות) בשיר, והסבירו את תרומתן לבניית משמעותו. (4 נקודות)

8. קראו את השיר, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

מי שֶׁשָׁב... / מרדכי אלעי

מי שֶׁשָׁב – מְעוֹלָם לֹא פָּרַשׁ,
פְּרִישְׁתּוֹ הָיְתָה נְדוּדִים וְכָאֵב;
כָּעֵלָה בְּרוּחַ מְגוֹרֵל גֶּרֶשׁ,
וְתָמִיד מְשִׁתּוֹקֵק וְתָמִיד תָּאֵב.

וְשִׁירוֹ – זַעֲקָה, וְצַחוּקוֹ אֲנָחָה,
נֶכֶד, נֶכֶד כָּל צַעַד שְׂצָעַד,
בְּחִלּוּמוֹת אֶף חֵי, וּמִזְכְּרוֹנֹתָיו בָּכָה,
נִכְלָם מִמָּה שֶׁבִּידָיו אֵבֵד.

מי שֶׁשָׁב – מְעוֹלָם לֹא פָּרַשׁ,
וְהַחֲטָא לֹא הָיָה חֲטָא וְלֹא עֲנָג – כָּאֵב!
תָּמִיד הָעֵיק הַסָּבֵל שִׁירָשׁ:
הַטְהֵר בְּדָם, הָאֲמוּנָה בְּלֵב.

א. השיר פותח במילים: מי שֶׁשָׁב – מְעוֹלָם לֹא פָּרַשׁ.

לדעתכם, מהו סיפורו של השב, כפי שהוא מתואר בשיר? הסבירו והדגימו את דבריכם. (6 נקודות)

ב. בחרו מן השיר בשני אמצעים אומנותיים, והסבירו את תרומתם לבניית משמעות השיר. (6 נקודות)

שיר שלא נלמד

9. קראו את השיר, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

רֶשֶׁת הַפֶּלֶא / צ' יאיר

- בית 1 פְּרוּשָׁה לְרִגְלֵינוּ
רֶשֶׁת הַפֶּלֶא,
בְּסִבָּה מְרֻקָּם הַיָּס
אֲנַחְנוּ נֶאֱחָזִים.
- בית 2 הָרִגֵּל שֶׁלֹּא מַעֲדָה
הָאֶבֶן שֶׁלֹּא פָּגְעָה
הַמְּכוּנִית שֶׁלֹּא דָרְסָה
הַמַּפְלֶת שֶׁלֹּא קָרְסָה –
- בית 3 אוֹרְבִּים שֶׁהִחְרְדוּ
חִידָקִים שֶׁהִדְבְּרוּ
וּמְזֻמוֹת שֶׁהוֹפְרוּ
פְּחִים שֶׁנִּשְׁכְּרוּ –
- בית 4 עֵין לֹא רָאָתָה
זוֹלָתָה.
בְּעֵקֶב־נוּ נָדוּשׁ פְּלָאִים
נִתְאַבֵּק בְּעֵפֶר נָסִים.

א. לשיר זה יש מבנה מעגלי.

הסבירו והדגימו קביעה זו. (7 נקודות)

ב. מהי התרומה של הבית השני והבית השלישי בשיר לבניית הרעיון המרכזי בו? הסבירו והדגימו את דבריכם. (5 נקודות)

פרק רביעי – פרוזה (סיפור חסידי, סיפור קצר) (20 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 10–13: על שאלה אחת מן השאלות 10–11 ועל שאלה אחת מן השאלות 12–13 (לכל שאלה – 10 נקודות).
ענו על אחת מן השאלות 10–11.

סיפור חסידי**סיפורי רבי נחמן מברסלב****10. תבואת שיגעון**

בחרו מן הסיפור בשני סמלים, והסבירו את התרומה של כל אחד מהם לבניית הרעיון המרכזי בו.
בתשובתכם התייחסו הן לרובד הריאליסטי הן לרובד האלגורי בסיפור.

11. שני ציירים / רבי נחמן מברסלב

תארו את סיום הסיפור "שני ציירים", והסבירו אם סיום זה הפתיע אתכם או שהוא היה צפוי.
בססו את דבריכם על מהלך העלילה.
בתשובתכם התייחסו גם לרובד האלגורי בסיפור זה.

ענו על אחת מן השאלות 12–13.

סיפור קצר**12. מעשה בזוג נעליים / הרב דוד זריצקי**

ענו על שני הסעיפים א–ב.

א. הציגו דיאלוג אחד מן הסיפור "מעשה בזוג נעליים", והסבירו מה אפשר ללמוד ממנו על כל אחת מן הדמויות.
(6 נקודות)

ב. ציינו ערך מרכזי העולה מן הדיאלוג שהצגתם בסעיף א.
הסבירו והדגימו את דבריכם. (4 נקודות)

13. קרב הבלימה / א' מרגלית

בסיפור זה מתוארים מאבקים פנימיים וחיצוניים.

הביאו דוגמה למאבק פנימי ולמאבק חיצוני, והסבירו את התרומה של שם היצירה להבנת מאבקים אלה.

פרק חמישי – נובלה וספרות מתורגמת (12 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 14–16.

נובלה

14. וולודיה נכסף להתפלל / הרב דוד זריצקי

תארו את האקספוזיציה בנובלה "וולודיה נכסף להתפלל".

אילו ציפיות הנוגעות להמשך העלילה מעוררת הפתיחה שתיארתם?

האם ציפיות אלה מתממשות בהמשך הנובלה? נמקו והדגימו את דבריכם.

ספרות מתורגמת

מהו כחול? / ראלף ל' פין

15. ביצירות רבות הדמויות מעוצבות באמצעים שונים כמו מוטיבים, תקבולות (אנלוגיות), ניגודים (בדמות עצמה או בין דמויות), תיאורי סביבה.

הסבירו והדגימו את התרומה של אחד מן האמצעים האלה לעיצוב דמותו של פט הסומא או לעיצוב דמותו של המספר.

16. ענו על שני הסעיפים א–ב.

א. תארו את השינוי שחל ביחסו של המספר לפט הסומא, והסבירו מה גרם לשינוי זה. (7 נקודות)

ב. מה אפשר ללמוד משינוי זה על טבע האדם? הסבירו והדגימו את דבריכם. (5 נקודות)

בהצלחה!